

RAMMEPLANENS UTVIKLING FRA 1996-2017 MED FOKUS PÅ DET SAMISKE

En analyse av endringene i Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver, med fokus på begrepsbruk og fremstillingen av det samiske.

Anna F. Bendiksen
[kandidatnummer: 9004]

Bacheloroppgave – Profesjonalitet i kulturelt mangfold
[BMBAC3900]

Trondheim, mai 2018

Bacheloroppgaven er et selvstendig studentarbeid gjennomført ved Dronning Mauds Minne Høgskole for Barnehagelærerutdanning og er godkjent som en del av barnehagelærerutdanningen. Under utarbeidelse av oppgaven har studenten fått veiledning ved DMMH.

DronningMaudsMinne
HØGSKOLE FOR BARNEHAGELÆRERUTDANNING

Til Anna

Tro kan flytte fjell

Innholdsfortegnelse

1.0 INNLEDNING	4
1.1 BAKGRUNN OG MÅL.....	5
1.2 DISPOSISJON	7
2.0 TEORI	7
2.1 RAMMEPLANEN – EN FORSKRIFT	8
2.2 INTERNASJONALE KONVENSJONER OG SAMETINGSMELDINGER.....	9
2.3 SYN PÅ SAMISK KULTUR.....	11
3.0 METODE	13
3.1 KVALITATIV DOKUMENTANALYSE	13
3.2 GJENNOMFØRING AV VALGT METODE	14
4.0 ANALYSE	15
4.1 TILSTEDEVÆRELSE AV SAMISK SPRÅK.....	16
4.2 BARNAS SAMISKE IDENTITET.....	16
4.3 LEVEMÅTER, VERDIER, KULTURARV OG SAMFUNN.....	17
4.4 RETTIGHETER UTENFOR SAMISKE DISTRIKT	18
4.5 SAMISK FORSTÅELSE AV NATUREN	18
4.6 HISTORIE OG KULTURYTRINGER.....	18
5.0 DRØFTING.....	19
5.1 FRA BØR TIL SKAL	19
5.2 GAMMELT BLIR SOM NYTT	20
5.3 HVORDAN BLIR VI PÅVIRKET AV ENDRINGENE I RAMMEPLANEN?.....	22
5.4 «DET SAMISKE».....	24
6.0 AVSLUTNING	26
LITTERATUR	28
VEDLEGG	30

1.0 INNLEDNING

1.august 2017 trådte en splittet ny rammeplan i kraft, hele elleve år etter forskriften ble fornyet sist, og seks år etter siste gang det ble foretatt endringer. Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver ble med det tydeligere på barnehagens forpliktelser enn noen gang før. Men hvilke forandringer har rammeplanen vært gjennom i løpet av de hittil 21 årene som forskrift? Den aller første rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver fra 1996 inneholdt et helt eget kapittel om barnehager for samiske barn, en forholdsvis stor del av dokumentet. Rammeplanen fra 2006 inneholdt et eget delkapittel med det samme temaet, og det samme inneholder gjeldende rammeplanen fra 2017. Men hvorfor er det sånn at rammeplanen alltid har skrevet særskilt om Norges urbefolkning? Disse spørsmålene har vært altoppslukende, og var temaet da jeg startet et prosjekt i fordypningsfaget høsten 2017 på Dronning Mauds Minne Høgskole. Det viste seg raskt at prosjektet var for lite, og at dette måtte bli en større oppgave – jeg satt rett og slett igjen med flere spørsmål enn jeg hadde da jeg begynte på prosjektet om rammeplanen. Og fremdeles - jo mer jeg finner svar på, jo flere spørsmål dukker opp, og av den grunn har det vært vanskelig å begrense tematikk og problemstilling også i bacheloroppgaven. Etter hvert som jeg tilegnet meg en viss oversikt over temaene rammeplanene omfatter, var det begrepsbruk og fremstillingen av det samiske som var fremtredende i rammeplanene, med tanke på endringene gjennom tiden.

At samiske barnehager har sin helt egen del i rammeplanen kommer blant annet av at de har spesielle rettigheter som urfolk, men spørsmålet er om det tolkes på denne måten, eller om det setter samer «utenfor» normalen, skiller de seg ut og er annerledes enn alle de andre rammeplanen omtaler? Det er få eksempler på faglige studier av rammeplanen, spesielt med tanke på det samiske. Forskning har i størst grad fokusert på samiske barnehager, barn og barneoppdragelse (Olsen & Andreassen, 2016, s.62). Dette har vært en oppmuntring til å starte denne forskningen. Boken *Folk uten land?* ble utgitt før dagens rammeplan ble utgitt, derfor stiller Olsen og Andreassen videre spørsmål om hvor utviklingen rundt de samiske og de urfolksrelaterte temaene kommer til å ta veien. De retter et kritisk blikk på fremstillingen av samer og samisk kultur, og tror det norske samfunnets premisser kan påvirke hvordan den til slutt blir (2016, s.74).

1.1 BAKGRUNN OG MÅL

Etter snart tre fullførte år som barnehagelærerstudent, har samisk kultur og samiske barn vært overraskende lite tilstede i den obligatoriske undervisningen. Modellen Barnehagelærer med vekt på flerkulturell forståelse har i stor grad tatt for seg både innvandrere, flyktninger, minoriteter og majoriteter, utfordringer, muligheter og konsekvenser av barns bakgrunn og kultur. Vårt eget urfolk – samene – har sjelden vært et tema for diskusjon eller undervisning. Likevel vil vi nå gå ut i jobb med et hefte i ryggsekken, en forskrift til Barnehageloven som inneholder en egen del om samiske barn og samiske barnehager. Tilsynelatende urørt og ukjent i forhold til resten av forskriften som vi har hatt som en ramme rundt alt vi har foretatt oss de foregående seks semestrene. Disse faktorene har vekket nysgjerrigheten rundt den samiske delen av rammeplanen, og har endt i denne oppgaven.

Rammeplan for barnehagen. Innhold og oppgaver ble for første gang publisert i 1996, som en forskrift til Barnehageloven fra 1975 - revidert i 1995 - da med tittelen *Rammeplan for barnehagen* (1996). Den gang ble den fastsatt av Barne- og familiedepartementet, men Kunnskapsdepartementet overtok ansvaret da den ble fornyet i 2006 og igjen i 2017. Rammeplanen ble delvis endret i 2011, men ingen av endringene påvirket den samiske delen, og på dette grunnlaget er ikke 2011-utgaven representert i oppgaven. Målet for denne oppgaven har vært å analysere hvilke forandringer den samiske delen av rammeplanen har vært gjennom fra den først kom ut i 1996 og frem til den nyeste versjonen trådte i kraft i 2017. Fokuset ligger på begrepsbruk og fremstillingen av det samiske, hva som kan være årsaken til at akkurat disse endringene har blitt gjennomført, og ikke minst hva de betyr for samiske barn og foreldre, og ansatte i barnehagen. Med dette som bakgrunn har jeg kommet frem til følgende problemstilling;

Hvordan har begrepsbruken og fremstillingen av det samiske i rammeplanen endret seg fra 1996 til 2017?

Med «det samiske» i rammeplanen, menes i denne oppgaven det som står under kapitlene/underkapitlene *Samisk språk og kultur* (Rammeplan for barnehagen, 1996, s.89-105), *Barnehager for samiske barn* (Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver, 2006, s.22) og *Samiske barnehager og Andre barnehager med samiske barn* (Rammeplan for barnehagen. Innhold og oppgaver, 2017, s.20). Disse delene av rammeplanene tar for seg

samiske barnehager og samiske barn spesielt. Samene har som urfolk spesielle rettigheter i Norge, som vil utdypes mer i kapittel 2.

Hvilke formuleringer man anvender i en faglig tekst kan gjøre mye for leserens opplevelse, særskilt hvis denne teksten også er en forskrift som inneholder oppgaver og mål for en spesiell yrkesgruppe, da dette gjør den til et forpliktende dokument, og ikke minst uunngåelig for pedagoger og pedagogiske medarbeidere å bruke i barnehagen. Hvilken måte disse målene er fremstilt på kan være den lille detaljen som skiller mellom hva man kan eller må gjøre i barnehagen, og hva som er gitt eller har rom for en faglig eller personlig tolkning.

På hvilken måte fremstiller de tre rammeplanene for barnehagens innhold og oppgaver «det samiske» - homogent eller heterogent? Hvordan man omtaler det samiske og på hvilken måte det defineres har forandret seg siden 1996. Hva som egentlig menes med «det samiske» eller samisk kultur i rammeplanen, kan være vanskelig å tolke, da det nevnes hverken i utgaven fra 2006 eller 2017. I eksemplaret fra 1996 finner vi derimot en innholdsrik definisjon på hva samisk kultur kan være.

Den særskilte samiske kultur består dels av ytre, observerbare faktorer som språk, klesdrakt, omgangsformer, matskikker, kunst, håndverk, næringstilpasning, navn mm, dels av immaterielle faktorer som verdinormer, tenkesett, samhörighetsfølelse, felles målsettinger og ikke minst felles historie. Det er helheten som utgjør det særskilt samiske og som oppfattes som forskjellig fra samfunnet omkring, til tross for at man ved å betrakte hver faktor hver for seg ikke alltid vil finne så stor skilnad i forhold til samfunnet for øvrig. (Rammeplan for barnehagen, 1996, s. 89)

På denne måten beskriver den første rammeplanen samisk kultur. En helhet bestående av både ytre og immaterielle faktorer, så vel som felles historie. Denne helheten utgjør det samiske, og med en så detaljert beskrivelse kan det vitne om at man burde inneha denne kunnskapen for å kunne forstå hva den samiske kulturen består av og for å kunne utføre rammeplanens føringer. Rammeplanene fra 2006 og 2017 nevner ingenting om hva samisk kultur egentlig er eller hva den består av, denne kunnskapen må man tilsynelatende allerede inneha for å kunne praktisere rammeplanens krav og retningslinjer. Selv om en slik definisjon ikke nevnes i de to siste rammeplanene, kan man komme frem til hvilken måte rammeplanene får samisk kultur til å fremstå, ved å analysere dokumentets begrepsbruk og formuleringer.

Videre i oppgaven vil for ordens skyld alle de tre rammeplanene bli referert til som «Rammeplanen», etterfulgt av utgivelsesår. Dette gjøres av praktiske årsaker, da alle forskriftene har lange navn, dog med små forskjeller.

1.2 DISPOSISJON

Oppgaven består hovedsakelig av tre deler. Første del, kapittel én, inneholder problemstilling og bakgrunn for oppgaven, samt litt om tema og mål. Rammeplanen inneholder et eget samisk kapittel/delkapittel, men hvorfor gjør den det? Egne erfaringer tilsier at barnehagelærerutdanningen og rammeplanen ikke går overens på dette området, dette utdypes i drøftingsdelen. I 1996 kom den aller første rammeplanen, men det har skjedd store endringer i ettertid og frem til i dag. Andre del, kapittel to og tre, beskriver rammeplanen som en forskrift, for å få innsikt i hva slags føringer den inneholder, og hva de egentlig betyr for ansatte i barnehage. I 1990 ratifiserte Norge ILO-konvensjon nr. 169 om urfolks rettigheter, det kan ha vært en av de deltagende årsakene til at samiske barn og barnehager ble spesielt nevnt i forskriften, i likhet med at Barnekonvensjonen som ble ratifisert i 1991 også kan ha vært en av årsakene. Studieplaner fra Dronning Mauds Minne Høgskole har bidratt til en mistanke om at rammeplanen og studieløpet ikke går overens med tanke på det samiske. Et tradisjonelt syn på samisk kultur kan fremdeles være høyst aktuelt i dag, og det kan være en del av nettopp barnehagens arbeid å snu denne utviklingen. Tredje del, kapittel fire, fem og seks, forklarer hvilken metode som ble anvendt i oppgaven og hvordan dette viste seg å fungere i praksis. Analyse og sammenligning av rammeplanene viser en tydelig utvikling i forskjellige retninger, og på hvilken måte disse kan få en betydning for barnehagehverdagen. Funnene i analysen diskuteres i lys av den aktuelle teorien som gjøres rede for i neste kapittel, før funnene til slutt oppsummeres helhetlig og problemstillingen besvares.

2.0 TEORI

Som teori har jeg valgt å anvende ILO-konvensjon nr. 169 om urfolks rettigheter, samt Barnekonvensjonen, forholdsvis ratifisert av Norge i 1990 og 1991. Teorien omfatter også Sametingsmeldinger publisert i forkant av utgivelsen av nye rammeplaner, en redegjørelse av rammeplanen som forskrift, og til slutt en kort utgreiing om sidene ved samenes historie i

Norge som er mest relevante i henhold til oppgaven. Dette er dokumenter som trolig har hatt en innvirkning på den samiske delen av rammeplanen, og er viktige å ha en viss forståelse av og innsikt i for å bedre kunne forstå hvor viktig rammeplanens føringer er for samiske barns barnehagehverdag og ikke minst bevaringen av språk og kultur.

2.1 RAMMEPLANEN – EN FORSKRIFT

«Målet med rammeplanen er å gi barnehagens personale og samarbeidsutvalg en forpliktende ramme å arbeide etter i planlegging, gjennomføring og vurdering av barnehagens innhold» (Rammeplanen, 1996, s.7). En forskrift er et vedtak som ofte har hjemmel i en lov – i dette tilfellet Barnehageloven. «Fastsatt av Kunnskapsdepartementet 24.april 2017 med hjemmel i lov 17.juni 2005 nr. 64 om barnehager § 2 syvende ledd» (Rammeplanen, 2017, s.1). Forskriften gjelder barns og foreldres rettigheter, samt barnehageansattes plikter, og gjelder for alle norske barnehager, kommunale så vel som private. Rønning (2013, s.152) setter spørsmål ved om barnehagelærere har kompetansen som trengs for å iverksette rammeplanens krav, for selv om det er de som sitter med realiseringsmakten, sitter de sentrale myndighetene med formuleringsmakten – det er de som bestemmer hvordan dette dokumentet skal bli og hvilke krav som skal stilles til barnehageansatte. I kapittel 4 vil jeg analysere de tre rammeplanene nettopp for å se hva slags endringer som har skjedd fra 1996 – via 2006 – til 2017, går formuleringssevnen over realiseringssevnen?

En rammeplan for barnehagen handler blant annet om evne og vilje til å lese, tolke og kritisk reflektere over det oppdraget planen gir. Det handler også om vilje og evne til å planlegge og iverksette rammeplanen, slik at den blir noe mer enn fine ord på et papir. (Rønning, 2013, s.173)

Her peker Rønning også på vilje og evne til å kunne bruke rammeplanen på en god måte i barnehagen. Dette vil dog ikke ha like stor betydning om formulering og begrepsbruk i rammeplanen ikke står i stil med personalets kompetanse og barnehagehverdagens realistiske omstendigheter. Personalet må inneha den nødvendige kompetansen for å kunne anvende denne viljen og evnen til å bruke rammeplanen godt. «Selvsagt er det et langt stykke fra departementskontorene til en barnehage i Tromsø, Engerdal eller Kristiansand, der den virkelige praksisen skjer, men formuleringene i rammeplanen skaper og formidler

forpliktelser» (Olsen & Andreassen, 2016, s.74). Nettopp derfor er det viktig at barnehagens ansatte er i stand til å kunne overholde disse forpliktelsene.

Rammeplan for barnehagen ble fastsatt i 1995 av Barne- og familiedepartementet, og trådte i kraft 01.01.96, da som en forskrift til loven jf. Forvaltningsloven §2 og kap. VII.

Rammeplanen skulle gi personalet i barnehager en forpliktende ramme å jobbe etter ved å angi oppgaver og mål, krav til kvalitet i det sosiale samspillet og fem fagområder barna skulle få erfaringer med – samfunn, religion og etikk, estetiske fag, språk, tekst og kommunikasjon, natur, miljø og teknikk, og fysisk aktivitet og helse (Rammeplanen, 1996, s.7).

01.03.06 fastsetter Kunnskapsdepartementet en ny rammeplan med hjemmel i lov 17.juni 2005 nr.64 – barnehageloven - §2 syvende ledd. «Departementet fastsetter nærmere regler om barnehagens innhold og oppgaver (rammeplan) ved forskrift» (Barnehageloven, 2017, §2).

Kunnskapsdepartementet har i samarbeid med forfattere utarbeidet hefter knyttet til temaene i barnehagens innhold og oppgaver. Et av disse er *Temahefte om samisk kultur i barnehagen* (Bjørn og Juuso). Heftene skal tilføye den nye rammeplanen det rammeplanen fra 1996 hadde som en del av innholdet. Fem kunnskapsområder har blitt til sju; kommunikasjon, språk og tekst; kropp, bevegelse, mat og helse; kunst, kultur og kreativitet; natur, miljø og teknologi; antall, rom og form; etikk, religion og filosofi; nærmiljø og samfunn. 01.08.17 trår en ny rammeplan i kraft, og forskrift fra 1.mars 2006 blir dermed opphevet. Dette er per dags dato (3.mai 2018) rammeplanen som er gjeldende. De sju kunnskapsområdene står mer eller mindre uendret.

2.2 INTERNASJONALE KONVENSJONER OG SAMETINGSMELDINGER

For å kunne forstå hvorfor samiske barn og foreldre har spesielle rettigheter i barnehagen, må enkelte dokumenter gjøres rede for. Norge ratifiserte i 1990, som første land, ILO-konvensjon nr. 169 om urfolks rettigheter. Den trådte i kraft 05.09.90, og er gjeldende for alle norske samer. Artikkel 28 og 29 i konvensjonen kan være spesielt interessante med tanke på samiske barns rettigheter i henhold til rammeplanen.

1. Barn tilhørende vedkommende folk skal, når det er praktisk mulig lære å lese og skrive på sitt eget opprinnelige språk, eller på det språk som er mest brukt av den gruppen de hører til. Dersom dette ikke er praktisk mulig, skal ansvarlig myndighet rådføre seg med disse folk

med sikte på å vedta tiltak for å oppnå denne målsettingen.

2. Det skal treffes tilfredsstillende tiltak for å sikre at disse folk har mulighet til å lære å uttrykke seg flytende på nasjonalspråket eller et av nasjonalspråkene i landet.

3. Det skal treffes tiltak for å bevare og fremme utvikling og bruk av de opprinnelige språk for vedkommende folk. (ILO-konvensjonen nr.169, 1990, artikkel 28)

Formidling av allmenne kunnskaper og ferdigheter som vil bidra til at barn tilhørende vedkommende folk kan delta fullt ut og på like fot både i sitt eget miljø og i nasjonal sammenheng, skal være målsettingen for utdanningen av disse folk. (ILO-konvensjonen nr. 169, 1990, artikkel 29)

Her peker artikkel 28 på en målsetting om at barn skal lære å lese og skrive på sitt eget språk, og ha mulighet til å lære å uttrykke seg på et av landets nasjonalspråk, samt at det skal gjøres tiltak for å utvikle og bevare urfolkets opprinnelige språk. Artikkel 29 understreker dette ved å sette et mål for at barn tilhørende vedkommende folk skal kunne delta i eget miljø. Dette er da artikler som er høyst aktuelle med tanke på barnehagens arbeid med rammeplanen.

I 1989 vedtok FN konvensjonen om barns rettigheter, som Norge senere ratifiserte i begynnelsen av 1991. I likhet med ILO-konvensjon nr. 169 ble den da ratifisert i tiden imellom Barnehageloven (1975) og den første rammeplanen (1996) trådte i kraft.

Artikkel 30 i Barnekonvensjonen om kulturelle, religiøse og språklige rettigheter er spesielt relevant med tanke på rammeplanen.

I stater hvor det finnes etniske, religiøse eller språklige minoriteter eller personer som tilhører en urbefolkning, skal et barn som tilhører en slik minoritet eller urbefolkningen, ikke nektes retten til sammen med andre medlemmer av sin gruppe å leve i pakt med sin kultur, bekjenne seg til og utøve sin religion, eller bruke sitt eget språk. (Barnekonvensjonen, 2003, artikkel 30)

I og med at samer er Norges urfolk, gjelder denne artikkelen samiske barn. Kort sagt skal de ikke nektes å leve i sin kultur, med sin religion eller sitt språk. Allerede i 1996 inneholder *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver* et eget kapittel om samisk språk og kultur. Kapitlet inneholder betydelig mye informasjon om samisk kultur og samisk barndom, samt mål for arbeidet i barnehagen som skal bidra til å styrke og utvikle barnas språk og identitet. I 2005 kom Sametingsrådet med Sametingsmeldingen *Våre barn – vårt håp – vår stemme!*

vedrørende samiske barnehager, det samme året som Barnehageloven ble revidert for første gang, og et år før neste versjon av rammeplanen skulle utgis.

Regjeringen har i høringsutkast til ny barnehagelov av 09.11.04 foreslått i § 2 at barnehagetilbudet til samiske barn skal bygge på samisk språk og kultur, og i § 8 at kommunen har ansvar for at barnehagetilbudet til samiske barn bygger på samisk språk og kultur. (Sametinget, 2005, s.4)

Her nevnes at Regjeringen har lagt inn forslag både om at samiske barns barnehagetilbud skal bygge på samisk språk og kultur, og at kommunen har ansvaret for dette. Sametinget uttrykker at utfordringene også ligger hos de voksne i barnehagen, som må arbeide med aksept ovenfor kulturelle forskjeller, da barnehagen har en stor rolle i brobyggingen mellom kulturer - så barna kan mestre en verden i endring (Sametinget, 2005, s.23-24).

I 2013 kommer en ny Sametingsmelding, *Sametingsmelding om samisk barnehagetilbud*, som er en revidert utgave av meldingen fra 2005. Denne er mer utfyllende enn forgjengeren, og er klar på hvilke mål, forventninger og tiltak Sametinget sitter med.

Forskning viser at ikke alle samiske barnehager har et samisk innhold. Dette til tross for at barnehagene er vedtektsfestet at de skal bygge på samisk språk og kultur og skal ha samiskspråklige ansatte. Barnehagenes innhold handler ikke bare om metoder og læremidler, men om i hvilken grad og om hvordan det samiske perspektivet vektlegges og kommer til syne i praksis. (Sametinget, 2013, s.12)

Åtte år etter forrige nevnte Sametingsmelding, peker denne Sametingsmeldingen på at ikke alle samiske barnehager har et samisk innhold. Videre nevnes det at samene eventuelt selv kan utvikle en egen rammeplan for det samiske barnehagetilbudet (ibid.). Dette har per dags dato ikke blitt gjennomført, og spørsmålet ligger da i om Sametinget har vært fornøyd med endringene som ble gjort i forkant av rammeplanen utgitt i august 2017. Begge disse Sametingsmeldingene kommer i forkant av nye reviderte versjoner av rammeplanen, og kan være faktorer som har innvirket på endringene som har blitt utført i hver sin rammeplan.

2.3 SYN PÅ SAMISK KULTUR

Norske samer har en lang og langt mer oppsiktsvekkende historie enn de fleste kanskje er

kjent med. Å ha kjennskap til samenes historie kan gi et bedre grunnlag for å forstå akkurat hvorfor den samiske delen av rammeplanen er så viktig for samiske barn og familier, og ikke minst utviklingen og bevaringen av deres identitet og kultur. «Samefolkets selvstyre har gradvis blitt svekket som følge av etableringen av fire nasjonalstater i samenes tradisjonelle bruks- og bosetningsområder» (Vars, 2017, s.177). Her refererer Vars til landene Norge, Sverige, Finland og Russland, hvorav spesielt Norge nevnes for en assimilasjonspolitikk praktisert gjennom nesten hundre år, som førte til permanente ødeleggelser av samisk kultur. Bruken av begrepet «fornorskingspolitikk» kritiseres, og forfatteren henviser heller til et kulturmord utført mot det samiske folk (ibid.:179). Denne politikken fikk fotfeste på midten av 1800-tallet, og tok offisielt slutt i 1945. Målet var å fornorske minoriteter, og samene ble enda ikke ansett som Norges urfolk (Olsen og Andreassen, 2016, s.65).

1980-tallets fremvekst av samiske institusjoner, et sterkere rettslig vern av samisk språk og kultur og en ny samisk offentlighet markerer det tydeligste skillet mellom fornorskningstiden og inngangen til det man kan kalle *forsoningstiden* i forholdet mellom samene og statlige myndigheter. (Vars, 2017, s.184)

Da Norge som første land ratifiserer ILO-konvensjon nr. 169, formaliseres aksepten av samene som urfolk, og med dette kommer også en lovgivning som gir forpliktelser innen barnehage og skole. Norge erkjenner et særlig ansvar for sitt urfolk, og sammen med opprettelsen av Sameloven (1987) og Sametinget (1989) startet en utvikling innen utdanningspolitikken (Olsen & Andreassen, 2016, s.65). Alle disse faktorene kan ha hatt en innvirkning på innholdet i rammeplanen som ble utgitt i 1996. Rammeplanens definisjon av samisk kultur (se s.6) er åpen og lite stereotypisk, noe som kan tolkes som et forholdsvis moderne syn på samisk kultur. En analyse om fremstillingen av samer i et utvalg samfunnsfaglige lærebøker peker derimot på at det fremdeles er det tradisjonelle synet på samer som råder blant annet i skolesektoren (Mortensen-Buan, 2016, s.104). I og med at assimileringspolitikken var aktiv i lang tid, også i tiden etter 1945, mistet mange sin samiske identitet og sitt samiske språk, og gjenkjenner seg kanskje ikke i den tradisjonelle framstillingen av samer (ibid.). Definisjonsmakten blant annet lærebøker innehar, kan gi konsekvenser ved at det plutselig er gitt hvem som faller innenfor eller utenfor definisjonen. Fremstillingen kan gi et feil blick på både identitet og tilhørighet (ibid.: 93). Å ha kunnskap om og å kunne formidle om de ulike måtene å være same på, er derfor viktig i arbeidet med rammeplanen i barnehagen.

Voksne som arbeider med samiske barn vet at kultur er mye mer fundamentalt enn enkelte fenomen som lavvo, reinsdyr, kofte og snøscooter. Kultur er først og fremst et sett med verdier og forestillinger som mennesker har felles og samhandler ut fra. (Rammeplan, 1996, s.100)

3.0 METODE

Ved DMMH er det tradisjon for at bacheloroppgavene er basert på en form for feltarbeid. For det meste har dette arbeidet foregått i barnehager. Man bør vurdere om man i større grad bør åpne opp for andre typer studier, som for eksempel litteraturstudier. (Lundheim, 2014, s.138)

Lundheim har med dette utsagnet inspirert til å gå bort i fra «tradisjonen» og gjøre et forsøk på en metode som er anvendt i mindre grad i bacheloroppgavene ved Dronning Mauds Minne Høgskole. Oppgaven baserer seg på en dokumentanalyse, en kvalitativ metode hvor endringene i Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver analyseres og tolkes, og videre drøftes funnene i lys av teori.

3.1 KVALITATIV DOKUMENTANALYSE

Gjennomføringen av en dokumentanalyse fører til at de utvalgte rammeplanene for barnehagens innhold og oppgaver i stor grad må tolkes, da vil også reliabiliteten kunne bli satt på prøve i ettertid. Der målinger eller undersøkelser i en kvantitativ analyse kan leses av eller sammenlignes og derfor også kontrolleres, kan ikke kvalitativ analyse avleses på samme måte. Det blir derfor forskerens oppgave å tolke så objektivt som mulig og dokumentere den analytiske prosessen.

Bratberg omtaler kvalitativ innholdsanalyse også som idèanalyse. Idèanalytiker ser ikke nødvendigvis på frekvens, men heller på underliggende antagelser og overbevisninger (Bratberg, 2017, s.67). Der begrepet kvalitativ innholdsanalyse ikke sier noe spesifikt om hva i teksten man analyserer, begrenser idèanalysen seg til ideer som analytiske kategorier.

Rammeplanen er en forskrift til Barnehageloven, og det kan da tenkes å være feil å klassifisere analysen som en ren idèanalyse. En tekstanalyse kan gjøres på flere forskjellige måter, og det kan derfor være vanskelig å beskrive en konkret måte å gjøre det på. Ikke minst

har egen forståelse av tekstene en innvirkning på hvordan analysen vil utvikle seg (Frederiksen & Beedholm, 2016, s.97).

Thagaard nevner reliabilitet og validitet som to viktige faktorer innen kvalitativ forskning. Forskningen må være troverdig, og en annen forsker som gjør samme analyse må i utgangspunktet kunne komme frem til samme resultat. (2013, s. 201) Undersøkelsens resultater og deres gyldighet handler om validitet. Ved studier som går utover det rent deskriptive, er det viktig å gå kritisk gjennom analyseprosessen og gjøre rede for fremgangsmåten man har valgt å bruke, for å støtte under validiteten av arbeidet man har gjort. (Ibid.: 204-206)

Når alt kommer til alt, så er endemålet med enhver dokumentanalyse at nå frem til en forståelse af betydningen af indholdet i dokumenterne, man ønsker at anvende (...) Dernest skal man gerne kunne forstå indholdet, opdage de valg og fravalg indholdet er udtryk for samt gennemskue begrebernes værdiladninger. (Duedahl & Jacobsen, 2010, s.71)

Denne beskrivelsen av dokumentanalysens mål peker på forståelsen av innholdet i dokumentet, samt hva innholdet er et uttrykk for og vurderingen av de anvendte begreperes verdi eller mening. Analysen av de tre forskriftene til Barnehageloven møter denne definisjonen av dokumentanalyse, da hensikten har vært å se på endringene i innholdet og å så objektivt som mulig drøfte hva endringene av anvendte begreper egentlig betyr. «(...) dokumentanalyser skiller seg fra data forskeren har samlet inn i felten, ved at dokumentene er skrevet for et annet formål enn det forskeren skal bruke dem til» (Thagaard, 2013, s. 42). Dette kriteriet oppfylles da rammeplanene er skrevet for et annet formål enn det de har vært brukt til i oppgaven.

3.2 GJENNOMFØRING AV VALGT METODE

Rammeplanen fra 1996 inneholder i så stor grad mer tekst og informasjon enn de to etterkommerne at de særskilte områdene jeg har valgt å gå inn på i analysen er områder som spesielt nevnes ved sitat i minst en av de to nyeste rammeplanene. Deretter har jeg valgt å forsøke å finne det tilsvarende området i rammeplanen fra 1996, for å gjøre analysen mest mulig oversiktlig og korrekt. All overflødig tekst fra nevnte rammeplan har blitt utelukket fra

analysen, kun retningslinjer og barnehagens oppgaver har blitt anvendt, for å gjøre det så presist og oversiktlig som mulig, da målet har vært å sammenligne tilsvarende formål i de tre rammeplanene. Alle de tre rammeplanene har blitt lest utallige ganger i løpet av prosessen, for å få en best mulig forståelse av materialet, og for å bli godt kjent med dokumentene. I arbeidet med denne oppgaven har jeg forsøkt å være bevisst på hvem jeg er som forsker, og sett på dokumentene med en forskers øyne. All tekst innen de samiske kapitlene/underkapitlene i de tre valgte rammeplanene er gjennomgått, og teksten har blitt tematisert. Det er analysert på hvilken måte de ulike temaene er fremstilt i de tre rammeplanene og det hele er satt opp i tabeller for å få en best mulig oversikt under arbeidet. Se vedlegg for eksempel på tabell om tilstedeværelse av samisk språk i barnehagen – det tilsvarende er gjort med alle de seks temaene. Utvelgelsesmetoden beskrives som en skjønnsmessig utvelgning. «Forskeren velger selv ut enhetene ut fra sin vurdering av hvor typiske de er for hele universet av enheter, eller for å kanskje sikre seg et variert utvalg» (Larsen, 2012, s. 77).

4.0 ANALYSE

Dokumentanalysen belyser de temaene som de samiske delene i rammeplanene i grove trekk omhandler, og for en god oversikt er direkte sitat fra rammeplanene satt opp i tabeller under selve analysen. En av tabellene ligger som vedlegg som et eksempel på hvordan dette har blitt gjennomført. Et lignende oppsett kan du se i *Bachelorprosjekter inden for det pædagogiske område. Indblik i videnskabelige metoder* (Frederiksen & Beedholm, 2010, s. 96). Her bruker forfatteren konkrete dokumenter i oversikten, mens i denne oppgaven brukes samme type oppsett på et senere punkt i prosessen, med eksempler på konkrete sitat.

I og med at de samiske delkapitlene i de to siste rammeplanene er forholdsvis korte og inneholder få tema, belyser oppgaven de aller fleste elementene de består av. Elementene som gjennomgås i analysen er; tilstedeværelse av samisk språk, barnas samiske identitet, levemåter, verdier, kulturarv og samfunn, rettigheter utenfor samiske distrikt, samisk forståelse av naturen, og historie og kulturytringer.

4.1 TILSTEDEVÆRELSE AV SAMISK SPRÅK

Barnas språklige kompetanse går igjen i alle rammeplanene. I første rammeplan settes det opp som et mål, «Det er et *mål* at hvert enkelt barn får et barnehagetilbud som er tilpasset dets språksituasjon og at bruken av samisk språk styrkes» (Rammeplanen, 1996). Det som er interessant her er at i 2006 og 2017 reduseres teksten, først til at «Samiske barn **trenger** støtte til å bevare og utvikle sitt språk (...)» (Rammeplanen, 2006), deretter til at «Samiske barnehager **skal** fremme barnas samiskspråklige kompetanse (...)» (Rammeplanen, 2017). Det blir etter første rammeplan mer informativt, men det stilles ingen krav til barnehagen – deretter settes det krav om hva barnehagen **skal**.

«Fordi det samiske språkets stilling er forskjellig fra område til område, vil bruken av samisk språk variere avhengig av om barnehagen har samisk eller norsk som hovedspråk» (Rammeplanen, 1996) – igjen informativt, men det settes heller ingen krav på dette området. I 2006 utgår informasjonen om barnehagens hovedspråk, men kommer tilbake i 2017, da som et krav - «I samiske barnehager **er** samisk hovedspråk». Første rammeplan påpeker viktigheten av personalets språkkunnskaper, i andre rammeplan er det en **forutsetning** at personalet kan samisk, og i tredje er det også en **forutsetning** at de behersker samisk. I 1996 nevnes ikke barnehager utenfor samiske distrikt. «Samiske barn **trenger** støtte til å bevare og utvikle sitt språk (...) uavhengig av hvor i landet de bor» (Rammeplanen, 2006) – her er innholdet nok en gang informativt, men det settes ingen krav. I 2017 settes det derimot krav om at det skal legges til rette for at barna **skal** kunne møte samisk språk, og de **skal** også få støtte til både å bevare og utvikle språket. I tillegg nevnes det at samiske barnehager skal bidra til å synliggjøre samisk språk i vår tid.

4.2 BARNAS SAMISKE IDENTITET

«Ved å drive et aktivt holdningsskapende arbeid **vil** barnehagen hjelpe, støtte og styrke det enkelte barn så det lykkes i å opprettholde og videreutvikle dets samiske identitet (...)» (Rammeplanen, 1996). I denne rammeplanen settes det krav til barnehagen. Rammeplanen fra 2006 nevner ikke noe generelt om barnas identitet, men i 2017 kommer det tilbake med en betydelig kortere formulering. «Samiske barnehager **skal** (...) styrke barnas samiske identitet (...)» (Rammeplanen, 2017). Ingenting er vedtektsfestet i 1996, men styrkingen av barnas identitet vedtektsfestes i 2006. «De **skal** ha vedtektsfestet at barnehagen har som formål å

styrke barns identitet som samer ved å bruke samisk språk og å formidle samisk kultur, levesett, og samfunnsforhold» (Rammeplanen, 2006). Dette gjennomgår små endringer i 2017, hovedsakelig er «de» endret til «barnehageeieren». Det som peker seg ut nok en gang er at på et av punktene er det rammeplanen fra 2006 som skiller seg ut, noe som vil si at Kunnskapsdepartementet har valgt å gjeninnføre noe av det som ble fjernet før utgivelsen av andre rammeplan.

4.3 LEVEMÅTER, VERDIER, KULTURARV OG SAMFUNN

«Samisk barneoppdragelse har tidligere vært knyttet til arbeid og generasjonsoverført læring. Det er **viktig** å overføre noe av dette til barnehagen» (Rammeplanen, 1996). Det stilles nok en gang ingen krav til barnehagen, men viktigheten av at dette overføres påpekes. I 2006 settes heller ingen krav, men begrepet **bør** blir anvendt. «Sentrale elementer fra samisk barneoppdragelse **bør** ivaretas både i arbeidsmåter og i dagliglivet» (Rammeplanen, 2006). Det som er interessant her er at i 2017 nevnes ingenting om samisk barneoppdragelse i rammeplanen.

«I samiske barnehager **må** samiske verdier legges til grunn for innholdet i barnehagen» (Rammeplanen, 1996). Det settes krav til hva barnehagen skal, og i 2006 endres «legges til grunn» til «barnehagen har som formål». I 2017 endres formuleringen igjen, da til «**skal**». I alle de tre rammeplanene settes det krav til at barnehagen **skal** være en integrert del av det samiske samfunnet. Det blir derimot betydelig kortet ned i 2017. «For at barnet skal få oppleve sammenhengen i sin tilværelse **bør** barnehagen legge vekt på et aktivt samarbeid og samvirke med lokalmiljøet» (Rammeplanen, 1996). Her er det interessant at dette forsvinner i 2006, men kommer tilbake i 2017, «Barnehagen **skal** bidra til at barna kan bli kjent med mangfoldet i egen og andres kultur, og at barna kan utvikle respekt og fellesskapsfølelse for hele det samiske mangfoldet». Denne gangen har det også blitt stilt som et krav. Rammeplanen fra 1996 er den eneste av tre som nevner samarbeid med andre institusjoner. «For den samiske barnehagen er det også viktig og nødvendig å etablere kontakt og samarbeid med andre samiske institusjoner spesielt med tanke på faglig kvalitet og status» (Rammeplanen, 1996).

4.4 RETTIGHETER UTENFOR SAMISKE DISTRIKT

Det som umiddelbart fanger interessen ved dette temaet, er at i 1996 er ikke barnehager eller samiske barn utenfor distriktet nevnt overhodet i kapittelet om samisk språk og kultur. I 2006 står det derimot «I barnehager som har samiske barn utenfor de samiske distriktene, har foreldre og barn **rett til å forvente** at barnehagens personale har kjennskap til og legger vekt på at også den samiske kulturen **skal** være en del av barnehagens innhold» (Rammeplan, 2006). Det som også er interessant, er at i 2017 står det betydelig mye mer om dette, i tillegg til at det nevnes i hoveddelen av delkapittelet at «Rammeplanens føringer for samiske barnehager gjelder tilsvarende for samiske avdelinger i andre barnehager» (Rammeplanen, 2017). Foreldre og barn har de samme rettighetene som i 2006, i tillegg står det «Innholdet i barnehagetilbudet til samiske barn utenfor samiske distrikt **skal** tilpasses barnas samiske bakgrunn» (ibid.). Det vil si at rammeplanen har utviklet seg fra at samiske barn utenfor distriktene ikke nevnes, til at alt som gjelder i samiske distrikt – også gjelder utenfor. I tillegg nevnes spesielle rettigheter for disse barna.

4.5 SAMISK FORSTÅELSE AV NATUREN

I 1996 er det stort fokus på den samiske forståelsen av naturen. Barnehagen **skal** bidra til å utvikle respekt for naturen, og «Samiske barnehager har **et særlig ansvar** for å formidle den samiske naturkunnskapen. Formidlingen av denne kunnskapen **bør** også bygge på samiske myter og naturfilosofi» (Rammeplanen, 1996). Barnehagen har et ansvar, men det settes ingen krav. Temaet utgår i 2006, men kommer tilbake i 2017 som et krav til barnehagen.

«Barnehagen **skal** bygge på en samisk forståelse av naturen og bidra til at barna kan leve i harmoni med naturen, nyttiggjøre seg og høste av naturen og utvikle respekt for naturfenomener» (Rammeplanen, 2017). Delen om myter og naturfilosofi er derimot ikke gjeninnført. Dette kan være interessant, her har Kunnskapsdepartementet valgt å gjeninnføre ett av to komponenter.

4.6 HISTORIE OG KULTURYTRINGER

Dette temaet er spesielt interessant, da det ikke bare er et av temaene som blir gjeninnført,

men også et tema som skiller seg ut i rammeplanen ved å nevne konkrete eksempler.

«Samisk historie og samiske kulturytringer som duodji, joik, eventyr osv. **bør** inngå som en del av barnehagens innhold (...)» (Rammeplanen, 1996). Dette utgår i neste rammeplan, men kommer tilbake i 2017, hvor det står at det **skal** inngå som en del av barnehagens innhold. Det tilføyes også at «Samiske barnehager **skal** ta i bruk tradisjonelle lærings- og arbeidsmetoder, på barnas premisser i vår tid» og «Barnehagen **skal** gi barna mulighet til aktiv deltagelse i tradisjonelle aktiviteter (...)» (Rammeplan, 2017).

5.0 DRØFTING

I dette kapittelet drøftes funnene fra analysen i lys av teorien i kapittel 2. Endringen av begrepsbruken fra **bør** til **skal**, gjeninnføring av temaer fra 1996 til 2017, hvordan barnehagen kan bli påvirket av endringene og på hvilken måte den samiske kulturen har blitt fremstilt blir drøftet.

5.1 FRA BØR TIL SKAL

Et gjennomgående trekk i resultatet av analysen foretatt i kapittel fire er et fokus på at barnehagen **skal**, i motsetning til for eksempel **bør**, som dominerer i rammeplanen fra 1996. Ser man tilbake på analysen, har det vært en stor endring hva gjelder begrepsbruk i rammeplanen. Av i alt nitten områder under seks temaer jeg har analysert, er det i 1996 fire som er formulert som et krav til barnehagen. I 2006 er det også fire, mens i 2017 kan hele femten av områdene tolkes som krav til barnehager. Ord som «skal» og «er» dominerer, mens i foregående rammeplaner brukes i større grad uttrykk som «mål» og «viktig». Denne typen begrepsbruk har gjort rammeplanen til et mer bestemt dokument, som stiller tydelige krav og forventninger til barnehage og personale. Denne endringen kan blant annet føre til et større ansvar hos de ansatte, som står ovenfor et enda større krav for hva slags arbeid de gjør i barnehagen. Det finnes flere gode eksempler på dette i analysen, for eksempel i kapittel 4.1, hvor det i 1996 står i rammeplanen «Det er et *mål* at hvert enkelt barn får et barnehagetilbud som er tilpasset dets språksituasjon og at bruken av samisk språk styrkes» (Rammeplanen, 1996), i 2017 står det derimot «Samiske barnehager **skal** fremme barnas samiskspråklige kompetanse (...)» (Rammeplanen, 2017). Videre viser analysen i kapittel 4.6 en tilsvarende utvikling. «Samisk historie og samiske kulturytringer som duodji, joik, eventyr osv. **bør** inngå

som en del av barnehagens innhold (...)» (Rammeplanen, 1996) endrer seg til «Samisk historie og kulturytringer som duodji, joik og fortellinger **skal** inngå som en del av barnehagens innhold, tilpasset barnas alder og utviklingsnivå» (Rammeplanen, 2017). Rammeplanen for barnehagen fra 1996 består hovedsakelig av begrep og uttrykk som «bør» og «viktigheten» av de forskjellige retningslinjene for barnehagens innhold og oppgaver. Dette kan sette forventninger til personalet, men ikke krav på samme måte som dagens gjeldende rammeplan. Selv om det er Kunnskapsdepartementet som står for disse endringene, er det i størst grad barnehagens ansatte og foreldre som blir påvirket av disse endringene. Det er foreldre og foresatte som kan forvente at rammeplanens krav oppfylles, for at deres barn skal få en best mulig barnehagehverdag.

Hvordan en læreplan/rammeplan utformes er viktig. Nøyaktige formuleringer av for eksempel mål, gir et annet inntrykk enn en mer åpen beskrivelse. I rammeplanen fra 1996 er innhold og oppgaver organisert etter tema, mens rammeplan nummer to er organisert etter barnehagens kunnskapsområder (Rønning, 2013, s.174). Her kommer også Rønnings spørsmål om barnehageansattes kompetanse inn, har de det som trengs for å realisere alle disse kravene? (ibid.: 152). En forklaring på hvorfor rammeplanen er mer spesifikk og teksten oppsiktsvekkende kortere, er at en del tas som gitt kunnskap, eller at kunnskapen gis andre steder enn i rammeplanen. *Temahefte om samisk kultur i barnehagen* (Bjørn & Juuso, 2006) støtter under dette, da det gir en innføring i mye av det samisk kultur rommer. Derimot er enkelte av fremstillingene ganske avgrenset både historisk og sosialt (Olsen & Andreassen, 2016, s.71). I *Sametingsmelding om samisk barnehage tilbud* står et uoffisielt forslag om at samene kan utvikle sin egen rammeplan for det samiske barnehage tilbudet (Sametinget, 2013, s.12). Dette kan tolkes som at Sametinget også stiller spørsmål ved utviklingen av rammeplanen som har ført til at kunnskap om den samiske kulturen og det samiske levesett tas for gitt. Det uttrykkes misnøye med det samiske innholdet i samiske barnehager, noe som også støtter opp under Rønnings spørsmål vedrørende de barnehageansattes kompetanse.

5.2 GAMMELT BLIR SOM NYTT

Enkelte av temaene som ble gjennomgått i kapittel fire, kan man se utgår i 2006, men finnes i både 1996 og 2017, noe som vil si at Kunnskapsdepartementet har valgt å inkludere temaer i

den nye rammeplanen, som de valgte å kutte ut i 2006. Det kan være mange årsaker til dette, trolig har det å fjerne disse områdene gitt en negativ virkning de nå forsøker å reversere. Ser man på kapittel 4.5, samisk forståelse av naturen, har hele dette temaet utgått i 2006. Det samme gjelder kapittel 4.6, historie og kulturytringer, hvor konkreter som doudji og joik igjen har blitt omfavnet av rammeplanen. Det som også er interessant her, er at hele rammeplanen fra 2017 er gjennomgående kortet ned, og all ekstra informasjon er borte. At konkrete ting som doudji og joik da nevnes, er noe som i stor grad skiller seg ut. Dette ses nærmere på i kapittel 5.4, hvor fokuset ligger på i hvilken grad det tradisjonelle synet på samer kan forsterkes som en konsekvens av denne endringen. Olsen & Andreassen kommenterer også denne utviklingen i en sammenligning mellom rammeplanene fra 1996 og 2006. Måten den første rammeplanen fremstiller «samiskhet» er en dominerende tankegang rundt det å være same, mens rammeplanen fra 2006 ikke nevner hverken natur eller spesifikke kulturytringer, som kan ses som en strategi for mainstreaming (2016, s.74). Mainstreaming forklares som måten staten ønsker at alle barnehager skal ta for seg urfolksrelatert og samisk tematikk (ibid.: 60). Hvis dette er tilfellet, har da rammeplanen fra 2017 tatt et steg tilbake mot den stereotype «samiskheten», og igjen blitt fremstilt på det norske samfunnets premisser?

Barnehagens hovedspråk nevnes i første rammeplan, men utgår i andre. I tredje og siste rammeplan kommer det tilbake som et krav at samisk skal være hovedspråket i samiske barnehager. Denne utviklingen kan tolkes som at et manglende krav for barnehagens språk har vist seg å gi negative virkninger. Her kan det trekkes paralleller tilbake til ILO-konvensjon nr. 169, barna skal kunne lære å lese og skrive på sitt språk, ha mulighet til å uttrykke seg flytende på sitt nasjonalspråk og det skal generelt fremmes en bruk av nevnte språk (1990, artikkel 28). Det kan tenkes at fraværet av et krav om samisk som hovedspråk i samiske barnehager ikke har vært i tråd med ILO-konvensjonens bestemmelser, da det uten samisk som hovedspråk i barnehagen kan hindre det å fremme bruken av språket og å gi barna muligheten til å uttrykke seg flytende på samisk. På samme måte forsvinner oppfordringen om at barnehagen bør samarbeide med lokalmiljøet så barna får oppleve sammenhengen i sin tilværelse (Rammeplanen, 1996) i 2006, men kommer senere tilbake igjen med en ny formulering – barna skal kunne utvikle respekt og fellesskapsfølelse for det samiske mangfoldet (Rammeplanen, 2017). På samme måte kan dette tolkes som at rammeplanen fra 2006 ikke oppfylte bestemmelsene om at barna skal kunne delta fullt ut i eget miljø (ILO-konvensjonen nr. 169, 1990, artikkel 29).

5.3 HVORDAN BLIR VI PÅVIRKET AV ENDRINGENE I RAMMEPLANEN?

På hvilken måte endringene av rammeplanen kan påvirke pedagogers og andre medarbeideres praksis i barnehagen, er et av elementene som ses på i lys av denne dokumentanalysen. På hvilken måte rammeplanene har presentert seg selv og sine føringer har variert i stor grad i løpet av de 21 årene. Rammeplanen har siden første utgave vært en forskrift, men likevel har dokumentet i stor grad forandret seg mellom 1996 og 2006. Første rammeplan er utseendemessig som en bok, med mye informasjon i tillegg til retningslinjer. Utgave to og tre er derimot mye mindre i størrelse og ikke minst i antall ord. Det informative har utgått, og tilbake står korte og konsise retningslinjer og krav til barnehagen. Det som utgikk fra rammeplanen i 2006, kom ut som *Temahefte om samisk kultur i barnehagen* (Bjørn & Juuso) samme år. Det kan fremstå som om rammeplanen fra 1996 var en kombinert forskrift og et temahefte, i hvert fall når det gjelder den samiske delen. Dette er en av de tydeligste forskjellene mellom rammeplanen fra 1996 og rammeplanene fra 2006 og 2017.

«Rammeplanen legger ikke detaljerte føringer for virksomheten eller hindrer lokal frihet, tilpasning og variasjon» (Rammeplanen, 1996, s.8). Her sies det rett ut at lokal frihet, tilpasning og variasjon er gjennomførbart med tanke på rammeplanen. Det kan tolkes som at personalet kan bruke skjønn og ikke nødvendigvis behøver å følge rammeplanen til punkt og prikke. «Rammeplanen skal tilpasses varierte driftsformer og lokale forhold og rammebetingelser» (Rammeplanen, 2006, s.7). I 2006 står det at rammeplanen **skal** tilpasses lokale forhold. Dette kan tolkes som en oppstramming av tidligere nevnte sitat, men fremdeles skal rammeplanen tilpasses.

Den nye rammeplanen som trer i kraft høsten 2017, blir tydeligere på barnehagens forpliktelser. - Vi gjør det tydeligere hva personalet skal gjøre for at barna skal trives og utvikle seg. Da blir det lettere for alle foreldre å vite hva de kan forvente av barnehagen og hvilke krav de kan stille, sier Røe Isaksen. (Rammeplanen, 2017, s.7)

I den nye rammeplanen er derimot tidligere kunnskapsminister Røe Isaksen klar i sitt ord – rammeplanen er tydeligere på barnehagens forpliktelser, det skal bli lettere for foreldre å vite hva de kan forvente og hvilke krav de kan stille. Lokale tilpasninger eller frihet blir ikke

nevnt, her ligger fokus på forpliktelser, forventninger og krav – noe som stemmer overens med funnene i kapittel fire. Barnehagen **skal**.

«Etter fullført barnehagelærerutdanning skal en utdannet barnehagelærer ha følgende generelle *læringsutbytte* definert som kunnskaper, ferdigheter og generell kompetanse, som grunnlag for pedagogisk arbeid i barnehagen og videre kompetanseutvikling og utdanning på mastergradsnivå» (Dronning Mauds Minne Høgskole, 2013b). Etter et dypdykk i Dronning Mauds Minne Høgskoles studieplaner for bachelorutdanningen 2015-18, er mistankene om at det samiske har relativt liten plass under læringsutbyttene, mer eller mindre bekreftet. Men det viser seg også at det samiske er nevnt i større grad i hovedmodellens studieplan enn det er i den flerkulturelle modellens studieplan.

«Kandidaten (...) har kunnskap om samiske forhold og samiske barns rettigheter i tråd med lov om barnehager og rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver» (Dronning Mauds Minne Høgskole, 2013a). Nøyaktig det samme står oppført under kunnskaper for både hovedmodellen og modellen med vekt på flerkulturell forståelse. Men ser vi nærmere under de ulike kunnskapsområdene de to linjene har i løpet av tre år, kommer forskjellene frem. Under kunnskapsområdet kunst, kultur og kreativitet har hovedmodellen læringsutbyttet «(...) har kunnskap om og innsikt i barnekultur, kulturarv i flerkulturelle perspektiver, samiske kulturer, samt har forståelse for hvordan kultur påvirker barns ulike uttryksformer» (Dronning Mauds Minne Høgskole, 2013a). Under samfunn, religion, livssyn og etikk har hovedmodellen dette læringsutbyttet; «(...) har kunnskap om det samiske urfolkets og de nasjonale minoriteters kultur og rettigheter» (ibid.). Flerkulturalitetsmodellen har de tilsvarende kunnskapsområdene, uten at det samiske er nevnt som i eksemplene over. Det vil altså si at begge linjene skal ha kunnskap om samiske forhold og samiske barns rettigheter, og hovedlinjen skal i tillegg ha kunnskap om og innsikt i samiske kulturer, og om det samiske urfolkets kultur og rettigheter. Kort forklart skal man etter bachelorutdanningen ha kunnskap om samisk kultur og samiske rettigheter med tanke på barnehagebarn. Hva slags kunnskap eller hvordan man kan bruke den utdypes ikke, hvilken grad av kunnskap man besitter etter seks semester kan da tenkes å være varierende – spesielt med tanke på at den flerkulturelle modellen har færre læringsutbytter enn hovedmodellen, noe som kan ses på som merkelig.

Men går dette overens med rammeplanens fokus? Norges urfolk er det eneste som nevnes i rammeplanen, med egne bestemmelser og lover. Andre minoriteter nevnes ikke spesielt, fokuset ligger kun på samisk kultur. Så store endringer som rammeplanen har vært gjennom i

løpet av de siste 21 årene burde tilsi at de som praktiserer den også kan henge med på utviklingen. Sammenligningen av de to studieplanene fremstiller et utdanningsløp som ikke nødvendigvis går overens med de klare kravene den nyeste versjonen av rammeplanen stiller. *Sametingsmelding om samisk barnehagetilbud* (Sametinget, 2013) nevner også viktigheten av å kunne synliggjøre det samiske i barnehagehverdagen. «Barnehagens innhold handler ikke bare om metoder og læremidler, men om i hvilken grad og om hvordan det samiske perspektivet vektlegges og kommer til syne i praksis» (ibid.: 12).

5.4 «DET SAMISKE»

Analysen viser at rammeplanene i stor grad endrer seg når det gjelder kravene om tilstedeværelse av samisk kultur, så vel som fremstillingen av samisk kultur. At Kunnskapsdepartementet har valgt å fjerne samisk oppdragelse fra rammeplanen kan det være mange grunner til. Derimot skal kulturen videreutvikles og bevares, i likhet med språk, levemåter og verdier. Det kan tenkes at barneoppdragelse går under levemåter og verdier, og derfor har blitt utelatt fra nyeste rammeplan. Utviklingen av samiske barns identitet er vedtektsfestet – herunder nevnes blant annet språk og kultur. Men som tidligere nevnt, forklarer hverken rammeplanen fra 2006 eller 2017 hva som menes med samisk kultur. *Temahefte om samisk kultur i barnehagen* (2006) inneholder mye informasjon om hva samisk kultur består av, men er forholdsvis påståelig i forhold til definisjonen fra 1996, som ble sitert under bakgrunn og mål for oppgaven. Mens rammeplanen fra 1996 var Barne- og familiedepartementets utgivelse, står det i temaheftet «Innholdet i temaheftene står for forfatterens regning» (Bjørn & Juuso, 2006, s.5). Det nevnes også at heftene er ment som inspirasjon og refleksjon i arbeidet med rammeplanen, noe som kan tolkes som at temaheftet ikke nødvendigvis må brukes i barnehagens arbeid. Det vil da si at definisjonen og forklaringen på hva samisk kultur egentlig er, ikke behøver å være til stede i hverken barnehagelærerutdanningen eller i arbeidet i barnehagen. Som nevnt i forrige delkapittel, sier hovedmodellens studieplan at studentene har som læringsmål å ha kunnskap om urfolkets kultur og rettigheter, men modellen med fokus på flerkulturell forståelse har ikke dette læringsmålet. Det vil si at sistnevnte ikke nødvendigvis har den nødvendige kunnskapen om samisk kultur man behøver for å kunne tolke og gjennomføre rammeplanens krav i praksis.

Viktigheten av den samiske forståelsen av naturen ble gjeninnført i rammeplanen etter den var

fraværende i 2006. Hvilken fremstilling gir det av samisk kultur? Det kan se ut til at det fremdeles er det tradisjonelle synet på samer som råder i undervisning (Mortensen-Buan, 2016, s.104), og at denne tankegangen fremdeles står sterkt i Norge. *Rammeplan for barnehagen* beskriver det samiske forholdet til naturen som framtreddende og nødvendig, og med en stor respekt (Rammeplanen, 1996, s.102). Kan det at rammeplanen fra 2017 har gjeninnført et krav om at barnehagen skal bygge på en samisk forståelse av naturen føre til at det tradisjonelle og utdaterte synet på samer og samisk kultur står sterkere i barnehagen? Videre skiller kapittel 4.6 seg ut, ved at det er en av få som nevner konkrete kulturytringer som skal være en del av barnehagens hverdag. «Samisk historie og kulturytringer som duodji, joik og fortellinger **skal** inngå som en del av barnehagens innhold, tilpasset barnas alder og utviklingsnivå» (Rammeplanen, 2017). Doudji, joik og fortellinger kan regnes som en del av det «tradisjonelle» samiske, men er det representativt for dagens samer? Som påpekt i kapittel 2.3, viser en analyse av fagbøker i skolen at det tradisjonelle synet på samer fremdeles står sterkt (Mortensen-Buan, 2016, s.104). Spørsmålet blir da om dette er en positiv eller negativ utvikling i rammeplanen, og om det er med på å forsterke det tradisjonelle og utidsriktige synet på samer, som vi i lang tid har vært sterkt påvirket av i Norge.

Fra storsamfunnets side har samisk språk og kultur tradisjonelt ikke vært verdsatt på samme måte som norsk språk og kultur. Dette har gitt seg utslag i mange negative myter og holdninger (stereotypier) om samer. Barnehagen har en viktig oppgave i å bidra til at gamle stereotype forestillinger mellom de to folkegruppene ikke får leve videre. (Rammeplanen, 1996, s.104)

Her påpekes det i rammeplanen at barnehagen har i oppgave å sørge for at samiske stereotype forestillinger ikke får fortsette å eksistere. Sammen med den åpne definisjonen av samisk kultur fra første rammeplan, kan det tolkes som at Barne- og familiedepartementet gikk inn for å vende den assimileringspolitiske tankegangen ved å fremme alle sider ved samisk kultur, og gå bort i fra de tradisjonelle oppfatninger og holdninger. Samtidig blir samene konsekvent omtalt som en minoritet og ikke et urfolk i rammeplanen, selv om ILO-konvensjonen nr. 169 ble ratifisert flere år tidligere (Olsen og Andreassen, 2016, s.70). Dette kan tolkes som et forsøk på å undergrave samenes nye status som urfolk, noe som ikke går særlig godt overens med tidligere nevnte sitat fra *Rammeplan for barnehagen* (1996).

Det historiske utgangspunktet, sett fra et samisk ståsted, er en erkjennelse av at møtet mellom

samer og nordmenn medførte at samene gikk fra å være et selvstyrt folk til å bli en minoritet i en nasjon hvor deres språk, kultur og levesett ikke ble akseptert av majoritetskulturen og majoritetsbefolkningen. (Vars, 2017, s.196)

Her understrekes samenes tidligere tildelte status som minoritet og ikke urfolk. Videre kan vi også se at i Temahefte om samisk kultur i barnehagen (Bjørn & Juuso) står det at «Samer betegnes som urfolk» (2006, s.6). Her kommer vi tilbake til begrepsbruk. Man kan stusse ved at det uttales at samene betegnes som et urfolk, og ikke er et urfolk, nærmere bestemt vårt urfolk. Her kan man igjen trekke paralleller til Mortensen-Buan (2016) sin analyse hvor samfunnsfaglige skolebøker lager en usynlig vegg ved å skille «oss» fra «dem». Videre definerer temaheftet hva en same er, hva et samisk distrikt er og hva som regnes som samisk språk. Faktaene er harde og påståelige, og det er ikke stor tvil om hva som regnes som rett og galt. Heftet inneholder også de aller fleste stereotypiske samiske elementene; doudji, reinsdyr, lavvo, joik og kofte. Det fremstår som mindre mangfoldig enn *Rammeplan for barnehagen* (1996), som i det aller minste inneholder en relativt åpen definisjon på samer og samisk kultur. Per dags dato er fortsatt eksemplaret av heftet fra 2006 det som er gjeldende, det ble hverken oppdatert under endringene av rammeplanen i 2011 eller i 2017. Dette dokumentet kan tenkes å være det mest nærliggende å bruke for å oppnå en høyere kompetanse om samer og samisk kultur som barnehagelærer/-ansatt, og da står spørsmålet – er dette en realistisk måte å presentere urfolket på?

6.0 AVSLUTNING

Hvordan har begrepsbruken og fremstillingen av det samiske i rammeplanen endret seg fra 1996 til 2017?

Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver har endret seg i stor grad fra 1996 til 2017. Det har vært en tydelig utvikling i bruken av begrep, og måten det samiske er fremstilt på har også forandret seg i løpet av de tre rammeplanene analysen har dreid seg om.

Rammeplanen stiller større krav til barnehagens ansatte og er tydeligere på forpliktelsene. Det er tydelig hvilke krav foreldre og foresatte kan stille, og de skal kunne forvente samme oppfølging fra alle barnehager. Der rammeplanen fra 1996 gir rom for tolkning og lokale friheter, er dagens gjeldende rammeplan presis og stiller konkrete krav. Barnehagen skal Likevel har ikke all utvikling av rammeplanen gått i samme retning, flere ting vekker

interessen og gjør at man kan sette spørsmål om hva tanken bak enkelte endringer har vært. Kunnskapsdepartementet har gjort gammelt om til nytt og tatt tilbake flere elementer som ble fjernet da rammeplan nummer to ble fastsatt i 2006. Enkelte av elementene kan tolkes som logiske å ta tilbake, for å oppfylle bestemmelser for barn og for urfolk, mens andre tyder på et fremdeles utbredt stereotypisk syn på samisk kultur og levesett. Dette henger også sammen med på hvilken måte rammeplanen fremstiller det samiske.

Mye kan sies å ha hatt innvirkning på rammeplanens utvikling fra 1996 til 2017.

Barnehageloven (1975) ble revidert i 1995 og 2005, Norge ratifiserte ILO-konvensjon nr. 169 om urfolks rettigheter i 1990 og Barnekonvensjonen i 1991. Sameloven opprettes i 1987, deretter Sametinget i 1989. Endringene av rammeplanen har vært mange og varierte, noen tydeligere enn andre. Ved å gå dypere inn i dem ved å analysere og drøfte rundt utviklingen, kan et nytt bilde av rammeplanen komme til uttrykk. Utviklingen er komplisert og kompleks, og skaper nye og større spørsmål. Problemstillingen er til en viss grad besvart, og det er flere måter begrepsbruken og fremstillingen av det samiske har endret seg på. Videre er det interessant å gå dypere inn i hvilke virkninger dette kan ha for samiske barnehager og samiske barn utenfor distriktene. Det har også dukket opp nye spørsmål underveis, etter å ha fått ny innsikt i rammeplanen og dens forandringer gjennom årene. Forhåpentligvis kan spørsmålene besvares i neste forskningsprosjekt.

LITTERATUR

- Barnehageloven.* (2017). Lov om barnehager av 17.juni 2005 nr. 64. Lastet ned fra https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-64#KAPITTEL_2
- Barnekonvensjonen. (2003). *FNs konvensjon om barnets rettigheter*. Hentet fra: http://barneombudet.no/wp-content/uploads/2013/09/fns_barnekonvensjon.pdf
- Bjørn, I. M. E., Juuso, R. (2006). *Temahefte om samisk kultur i barnehagen*. Oslo: Kunnskapsdepartementet
- Bratberg, Ø. (2017). *Tekstanalyse for samfunnsvitere*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk
- Dronning Mauds Minne Høyskole. (2013a). Studieplan for Barnehagelærerutdanning 2015-18. Hentet fra: <https://studier.dmmh.no/nb/studieplaner/2015/Barnehagel%C3%A6rerutdanning>
- Dronning Mauds Minne Høyskole. (2013b). Studieplan for Barnehagelærerutdanning med vekt på flerkulturell forståelse 2015-18. Hentet fra: <https://studier.dmmh.no/nb/studieplaner/2015/Barnehagel%C3%A6rerutdanning%20med%20vekt%20p%C3%A5%20flerkulturell%20forst%C3%A5else>
- Duedahl, P., Jacobsen, M. H. (2010). *Introduktion til dokumentanalyse*. Odense: Syddansk Universitetsforlag
- Frederiksen, K., Beedholm, K. (2016). Metoder med anvendelse af litteratur. I Glasdam, S., Hansen, G. R. & Pjengaard, S. (red.). *Bachelorprosjekter inden for det pædagogiske område. Indblik i videnskabelige metoder* (s.75-117). Latvia: Hans Reitzels Forlag
- ILO-konvensjonen nr. 169. (1990). *ILO-konvensjonen nr. 169 om urfolk og stammefolk i selvstendige stater*. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/tema/urfolk-og-minoriteter/samepolitikk/midtpalte/ilokonvensjon-nr-169-om-urbefolkninger-o/id451312/>
- Larsen, A. K. (2012). *En enklere metode. Veiledning i samfunnsvitenskapelig forskningsmetode*. Bergen: Fagbokforlaget
- Lundheim, R. (2014). Bacheloroppgaver med naturfaglig innhold i barnehagelærerutdannelsen. I Bergsland, M. D. & Jæger, H. (red.). *Bacheloroppgaven i barnehagelærerutdanningen* (s. 134-139). Oslo: Cappelen Damm Akademisk
- Mortensen-Buan, A. B., (2016). «Dette er en same». Visuelle framstillinger av samer i et

- utvalg lærebøker i samfunnsfag. I Askeland, N. & Aamotsbakken, B. (red.). *Folk uten land?* (ss. 93-112). Kristiansand: Portal Akademisk
- Olsen, T., Andreassen, B., (2016). Ansvar, hensyn og forpliktelse. Urfolk og samiske forhold i barnehagens rammeplaner. I Askeland, N. & Aamotsbakken, B. (red.). *Folk uten land?* (ss. 60-76). Kristiansand: Portal Akademisk
- Rammeplan for barnehagen.* (1996). Oslo: Barne- og familiedepartementet
- Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver.* (2006). Oslo: Kunnskapsdepartementet
- Rammeplan for barnehagen. Innhold og oppgaver.* (2017). Oslo: Kunnskapsdepartementet
- Rønning, G. S. (2013). *Rammeplanen for barnehagen, hva så?*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk
- Sametinget. (2005). *Våre barn – vårt håp – vår stemme!*. Hentet fra:
<https://innsyn.onacos.no/sametinget/mote/norsk/wfdocument.ashx?journalpostid=2005007973&dokid=39644&versjon=1&variant=A&>
- Sametinget. (2013). *Sametingsmelding om samisk barnehagetilbud.* Hentet fra
<https://innsyn.onacos.no/sametinget/mote/norsk/wfdocument.ashx?journalpostid=2012030508&dokid=409697&versjon=6&variant=A&>
- Thagaard, T. (2013). Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode. Bergen: Fagbokforlaget
- Vars, L. S. (2017). Samene i Norge: Fra fornorsking til forsoning?. I Brandal, N., Døving, C. A. & Plesner, I. T. (red.). *Nasjonale minoriteter og urfolk i norsk politikk fra 1900 til 2016* (s.177-199). Oslo: Cappelen Damm Akademisk

VEDLEGG

TABELL - TILSTEDEVÆRELSE AV SAMISK SPRÅK

	RAMMEPLAN 1996	RAMMEPLAN 2006	RAMMEPLAN 2017
BARNAS SPRÅKLIGE KOMPETANSE	<p>Det er et <i>mål</i> at hvert enkelt barn får et barnehagetilbud som er tilpasset dets språksituasjon og at bruken av samisk språk styrkes.</p> <p>Det settes et mål for barnehagetilbudet.</p>	<p>Samiske barn trenger støtte til å bevare og utvikle sitt språk (...)</p> <p>Informativt, det settes ingen krav.</p>	<p>Samiske barnehager skal fremme barnas samiskspråklige kompetanse (...)</p> <p>Det settes krav om hva barnehagen skal.</p>
BARNEHAGENS HOVEDSPRÅK	<p>Fordi det samiske språkets stilling er forskjellig fra område til område, vil bruken av samisk språk variere avhengig av om barnehagen har samisk eller norsk som hovedspråk.</p> <p>Informativt, det settes ingen krav.</p>		<p>I samiske barnehager er samisk hovedspråk.</p> <p>Det settes krav om hva barnehagen skal.</p>
PERSONALETS SPRÅK-KUNNSKAPER	<p>(...) Det er derfor viktig at barnehagepersonalet har et godt utviklet samisk språk både skriftlig og muntlig (...)</p> <p>Viktighet påpekes – det settes ingen krav.</p>	<p>Det er en forutsetning at personalet kan samisk.</p> <p>Det settes krav ved forutsetning.</p>	<p>Det er en forutsetning at personalet behersker samisk språk (...)</p> <p>Det settes krav ved forutsetning. «Kan» er endret til «behersker».</p>
BARNEHAGER UTENFOR		<p>Samiske barn trenger støtte til å bevare og</p>	<p>Det skal legges til rette for at barna også</p>

SAMISKE DISTRIKT		<p>utvikle sitt språk (...) uavhengig av hvor i landet de bor.</p> <p>Informativt, det settes ingen krav.</p>	<p>kan få møte samisk språk.</p> <p>Samiske barn i barnehage skal få støtte til å bevare og utvikle sitt språk (...) uavhengig av hvor i landet de bor.</p> <p>Det settes krav om hva barnehagen skal.</p>
ANNET			<p>Samiske barnehager skal bidra til å (...) synliggjøre samisk språk (...) i vår tid.</p> <p>Det settes krav om hva barnehagen skal.</p>